

1. Krakowska koronka klockowa

Jest to jedna z najtrudniejszych technik koronkarskich. Wymaga dużo czasu, cierpliwości i żmudnej pracy, dzięki czemu powstają misterne dzieła. Technika wykonywania koronki klockowej narodziła się w XVI w. we Włoszech. Stamtąd rozprzestrzeniła się na inne kraje europejskie. W Krakowie pojawiła się i zyskała popularność za sprawą królowej Bony,

jednak od momentu wprowadzenia na rynek koronek wyrabianych maszynowo sztuka ta zaczęła zanikać. Powolne odradzanie się techniki klockowej następuje stopniowo od początku XX w. w Małopolsce, a w szczególności w Krakowie.

Dzisiaj, m.in. dzięki staraniom lokalnych twórczyń ludowych, ta misterna technika koronkarska jest na nowo odkrywana i popularyzowana. Można ją poznać w trakcie warsztatów rękodzieła artystycznego a nawet na zajęciach w jednej z krakowskich szkół podstawowych.

2. Tradycje kulturowe Biskupizny

Biskupizna to mikroregion etnograficzny obejmujący wsie wokół Krobi (Bukownica, Chumiętki, Domachowo, Posadowo, Potarzyca, Stara Krobia, Sułkowice, Wymysłowo, Żychlewo, Rębowo, Piaski i Sikorzyn). Obszar ten od XIII do XVIII wieku stanowił własność biskupów poznańskich, co znajduje odzwierciedlenie w nazwie regionu. Poczucie odrębności mieszkańców tego terenu, które się wówczas ukształtowało dało początek charakterystycznemu folklorowi biskupiańskiemu. Sztuka gry na dudach i skrzypcach podwiązanych, tradycyjne tańce (wiwat, przodek, równy), zwyczaje (katarzynki, podkoziołek), obrzędy, gwara i stroje ludowe są nadal kultywowane przez mieszkańców tego regionu i wyróżniają się na tle całego kraju.

3. Kolędowanie dziadów noworocznych na Żywiecczyźnie

Na przełomie starego i nowego roku w okolicach Żywca do dziś można spotkać duże grupy noworocznych przebierańców zwanych Dziadami. Ubrani w kolorowe stroje hałasują i robią zamieszanie, biegają rytmicznie w takt dźwięku dzwonek lub dynamicznej muzyki. Zaczepiają przechodniów napotkanych na swej drodze, składają życzenia, zaś zatrzymawszy się przed domami, prezentują swoje widowisko. Przebrani mężczyźni prezentują ściśle określone postacie, których role odgrywają zgodnie z tradycyjnym stereotypem lub symboliką, pojawiają się zatem: Konie, Niedźwiedzie, Diabły, Śmierć, Żydzi, Cyganie, Druciarze, Kominiarz, Ksiądz czasami także Cyrulik czy Fotograf.

4. „TURKI” grodziskie

„Turki” to potoczna nazwa oddziałów wielkanocnej straży grobowej, które pełnią wartę przy symbolicznych grobach Chrystusa w kościołach od Wielkiego Piątku do Wielkanocy.

Na terenie funkcjonowania Stowarzyszenia „Turki Grodziskie” obejmującym rejon gminy Grodzisko Dolne działa 6 oddziałów „turków” (zwanych do

niedawna „partiami”) skupionych w pięciu parafiach: Grodzisko Dolne, Wólka Grodziska, Chodaczów, Zmysłówka, Grodzisko Nowe.

Wszystkie oddziały „Turków” mają taki sam tradycyjny „scenariusz” wielkanocnych obchodów ustalony w odległej przeszłości w grodziskiej parafii.

5. Tradycje wytwarzania koronki koniakowskiej

Koronka koniakowska to technika ręcznego szydełkowania serwet z kordonku. Zajmują się nią kobiety mieszkające w Koniakowie, Istebnej i Jaworzynce w Beskidzie Śląskim na południu Polski. Koronka koniakowska charakteryzuje się przede wszystkim mnogością motywów, głównie przyrodniczych,

skomponowanych koliście lub gwieździście, wykonywanych z białych lub kremowych nici bawełnianych. Poszczególne elementy wykonywane są osobno, a następnie układane koliście i łączone szydełkiem od najmniejszego do coraz większego, tworząc w ten sposób serwety o różnych średnicach i kształtach.

6. Tradycje dudziarskie w Wielkopolsce

Tradycje dudziarskie w Wielkopolsce obejmują szerokie spektrum zjawisk, na które składają się w szczególności: muzyczna praktyka wykonawcza, wyrób instrumentu i właściwy muzyce tradycyjnej ustny przekaz międzypokoleniowy w formie relacji mistrz-uczeń.

Gra na dudach jest wymagająca, wymaga koordynacji ruchów oraz dużej siły fizycznej. Nauka odbywa się od

razu z myślą o stworzeniu kapeli, dlatego młodych muzyków jak najszybciej wprowadza się w tajniki gry zespołowej, ze skrzypcami, skrzypcami podwiązanymi, mazankami i klarnetem.

W wielkopolskiej kulturze ludowej repertuar kapel dudziarskich związany jest przede wszystkim z tańcami (np. wiewat, szocz, walcerek, chodzony, przodek, marsz, polka, okrągły i inne) i jednogłosowym repertuarem przyśpiewek. Dzisiaj występy kapel dudziarskich towarzyszą mieszkańcom Wielkopolski podczas zabaw, wesel, dożynek i świąt.

7. Umiejętność wyplatania kosza „kablęcoka” w Lucimi na Radomszczyźnie

„Kablęcok” powstaje ze świeżej, nieokorowanej wikliny z zastosowaniem techniki krzyżowo-żeberkowej. Kablęcok jest umiejscowiony w tylnej ścianie kosza, co daje wyrobowi charakterystyczny wygląd. „Kablęcoki” są wciąż używane w regionie do celów gospodarczych.

„Kablęcoki” i umiejętności związane z ich wyplataniem są

niezmiennie od pokoleń, a także nieprzerwanie odtwarzane przez członków społeczności lokalnej Lucimi. Prace związane z plecionkarstwem odbywają się każdego roku od listopada do końca marca.

8. Tradycje weselne z Szamotuł i okolic

Tradycyjne wesele jest bardzo ważnym elementem obrzędowości rodzinnej mieszkańców Szamotuł i okolic. Do dnia dzisiejszego w weselnych uroczystościach odbywających się w tym regionie wykorzystuje się wiele tradycyjnych elementów weselnych rytuałów.

Tradycyjne wesele szamotulskie zawiera bardzo dużo elementów tańca

i gwarowej oracji. Uroczystość składa się m. in. ze z mówin rodziców Panny Młodej z Faktorem reprezentującym Pana Młodego, mowy Drużby, przyjazdu do domu Panny Młodej, gdzie odbywa się wesele.

Tradycja ta jest żywa i pielęgnowana od wielu pokoleń.

9. Wyścigi kumoterek

Wyścigi kumoterek to zawody dwuosobowych zespołów ścigających się na śnieżnym torze w charakterystycznych dla Podhala saniach – kumoterkach. W skład zespołu wchodzi kumotr – woźnica, mężczyzna, a w parze z nim kobieta – kumoska, której zadaniem jest utrzymanie równowagi sań. Tradycja wyścigów sięga czasów dwudziestolecia międzywojennego,

po II wojnie światowej zaniechano organizacji tej imprezy. Od 1973 roku ponownie zaczęto urządzać kumoterskie gońby i parady gazdowskie. Kumoterki były i są często arcydziełami sztuki snycerskiej. Obecnie jest to jedna z atrakcji karnawałowych na Podhalu w następujących miejscowościach: w Zakopanem, Kościelisku, Białym Dunajcu, Poroninie, Bukowinie Tatrzańskiej, Szaflarach i Ludźmierzu.

10. Umiejętność gry na dudach żywieckich oraz sposób ich wytwarzania

Umiejętność gry na dudach żywieckich praktykowana jest na Żywiecczyźnie nieprzerwanie od co najmniej XVI w. Jest to jeden z najstarszych elementów tradycji muzycznych w tych stronach, a dzięki dudziarzom grającym w starym, niezmienionym stylu, przekaz międzypokoleniowy mistrz-uczeń jest tu ciągle praktykowany.

11. Procesja Bożego Ciała z tradycją kwiatnych dywanów w Spycimierzu

Tradycje związane ze świętem Bożego Ciała sięgają XIII w. Wiążą się one m. in. z sypaniem kwiatów.

W Spycimierzu, w gminie Uniejów, od dwustu lat żywa jest tradycja robienia tzw. „kwiatnych dywanów”, które wyznaczają trasę procesji. „Spycimierski dywan kwiatowy” liczący około kilometra długości usypywany jest z kolorowych płatków oraz całych kwiatów ogrodowych

i polnych. Praca nad jego przygotowaniem jest zadaniem angażującym całą społeczność spycimierskiej parafii liczącą niewiele ponad 600 osób.

Szczególnie absorbujące są pracą nad dywanem i czterema ołtarzami, w pobliżu których usypuje się bardziej rozbudowane kompozycje. Wspólnym wysiłkiem dorosłych, dzieci i młodzieży pod przewodnictwem proboszcza parafii powstaje ulotne dzieło, które poza tym, że jest wyrazem czci dla Boga, umacnia wspólnotę poprzez wspólny wysiłek, a także przyciąga rzesze ludzi z całego kraju, którzy chcą uczestniczyć w tym nabożeństwie ze względu na unikatowy charakter zdobionego co roku inaczej kwiatnego dywanu.

12. Gajdy - umiejętność wytwarzania instrumentu i praktyka gry

Gajdy to instrument muzyczny charakterystyczny dla Beskidu Śląskiego. Depozytariusze na przestrzeni pokoleń wypracowali system przekazu wiedzy i umiejętności z zakresu budowy instrumentu oraz praktyki muzycznej. Gajdy można obecnie usłyszeć nie tylko w prezentacjach muzyki tradycyjnej, ale również we współczesnych aranżacjach dawnego repertuaru

beskidzkiego.

Gajdowie, oprócz umiejętności gry na instrumencie muszą wykazać się również umiejętnościami plastycznymi, ze względu na to, że większość elementów gajd jest wykonywana ręcznie. Głównym ośrodkiem działalności gajdoszy, a także

budowniczych gajd, była i jest obecnie Trójwieś Beskidzka (Istebna, Koniaków, Jaworzynka) – Beskid Śląski.

13. Barbórka górników węgla kamiennego na Górnym Śląsku

Barbórka jest zwyczajem dorocznym i obyczajem świątecznym grupy zawodowej górników węgla kamiennego na Górnym Śląsku praktykowanym od początku XIX wieku do chwili obecnej. Obchodzona 4 grudnia, w dniu wspomnienia św. Barbary, wpisała się w przestrzeń kulturową górników dzięki przekazom pokoleniowemu i środowiskowemu. Stanowi nieodłączny element górniczej tożsamości pielęgnowany przy współ-

udziale właścicieli, dyrekcji i zarządów kopalń, lokalnych parafii oraz stowarzyszeń, których przedstawiciele są aktywnymi uczestnikami obchodów.

Uczestnictwo w uroczystościach daje górnikom nie tylko poczucie wspólnoty, ale także godności zawodowej, bowiem Barbórka ma wymiar zarówno duchowy, jak i zawodowy. Charakteryzuje się więc silnymi walorami wspólnototwórczymi.

14. Plecionkarstwo w Polsce

Plecionkarstwo należy do najstarszych rzemiosł uprawianych przez człowieka, a wiele wskazuje na to, że jest najstarszą umiejętnością techniczną, jaką człowiek posiadał.

Plecionkarstwo, inaczej zwane koszykarstwem było umiejętnością dającą dochód, z czasem stając się jedną z dziedzin rzemieślniczych. Przez stulecia wykonywano je na marginesie innych prac gospodarskich, jednak w regionach o słabo

rozwinętym przemyśle i słabej ziemi, stało ono się głównym zajęciem. Przykładem są okolice Nowego Tomysła, gdzie od XVIII wieku rozwijano uprawę wikliny, która nie wymagała ziem wysokiej klasy, stwarzając tym samym warunki do rozwoju plecionkarstwa.

Dużą rolę w popularyzacji wszelkich form plecionkarstwa odgrywają pasjonaci prowadzący zajęcia z dziećmi i młodzieżą w ramach pracowni działających przy domach kultury czy prowadzących warsztaty na terenie całego kraju. Generalnie jednak umiejętności przekazywane są z pokolenia na pokolenie przez mistrzów plecionkarskich.

15. Tradycje kulturowe Bambrów Poznańskich

Bambrzy to obecni mieszkańcy Poznania będący potomkami osadników przybyłych w XVII wieku z okolic Bambergu (części dzisiejszej Bawarii) na tereny kilku podpoznańskich wsi.

Osadnicy ci przez prawie 300 lat współistnienia ze społecznością Poznania wykształcili szereg praktyk kulturowych będących połączeniem tradycji miejsca pochodzenia z obyczajami miejscowymi nie tracąc przy tym tożsamości grupowej i wynikającego z niej pewnego poczucia odrębności. Przykładami elementów wyróżniających społeczność bamberską są: praktyka noszenia stroju bamberskiego (zwłaszcza kobiecego), udział Bamerek w paradach Świętego Marcina, udział społeczności bamberskiej w procesjach Bożego Ciała, obchody Święta Bamberskiego czy działalność Towarzystwa Bambrów Poznańskich spajającego całą społeczność bamberską.